Kunstnerkolonien i Dragør

Dragør Lokalarkiv

Dette hæfte er udgivet af Dragør Lokalarkiv i anledning af udstillingen "Kunstnerkolonien Dragør" på Wiedergården, Dragør i maj 2016.
Tekst: Tina Høegh Nielsen.
Billedet på forsiden er malet af Eiler Sørensen: Udsigt gennem døren Hollandsfed 10. Tilhører Museum Amager.

Chr. Mølsted: Gade i Dragør, 1894,
Tilhører Museum Amager

Dragørs kunstnerkoloni

Ikke mange ved, at der i Dragør fra 1890 til 1930 var en kunstnerkoloni, som vi kender det fra Skagen og Kerteminde.

Byens uspolerede gademiljø med de tætliggende huse og snævre gader appellerede til kunstnere, som søgte autentiske motiver til deres kunst. Den kystnære beliggenhed havde allerede tiltrukket marinemalere, f.eks. *C. W. Eckersberg*. Med en ny generation af malere, som havde fokus på naturens lys og skiftende vejrforhold, blev små byer som Skagen og Dragør oplagte mål.

Dragørs kunstnerkoloni indledtes af malerne *Christian Mølsted*, *Viggo Johansen*, *Carl Wentorf* og *Vilhelm Arnesen* samt forfatteren *Henrik Pontoppidan*.

Lige efter 1900 kom næste generation af kunstnere til Dragør. To grupperinger falder i øjnene. Unge, kvindelige kunstmalere fandt tilsyneladende et frirum her. Og så kom mange kunstnere med relation til den konservative "Foreningen for National Kunst".

Efter 1930 tyndede antallet af kunstnere i gadebilledet ud. Der er dog stadig den dag i dag kunstnere blandt Dragørs indbyggere.

Det var ikke kun antallet af kunstnere som steg i perioden. Det gjorde antallet af landliggere også. Det var ikke alle kunstnere, som brød sig om de forstyrrende landliggere. Nogle søgte til de mere fredelige dele af byen. Billedhuggeren *Nanna Johansen* slog sig ned i Nørregade og delte hus med malerinden *Olga Lau*.

Maleren Christian Mølsted ved staffeliet i Walløes havn lidt syd for Dragør. Foto formentlig fra 1920'erne.

Begyndelsen

Et af de tidlige malerier fra Dragør er Carl Wentorfs motiv af Bjergerlav set fra Vestgrønningen. Her sidder byens koner og udveksler nyheder. Billedet er malet 1895 og tilhører Dragør Kommune.

Blandt de fire malere, Chr. Mølsted, Viggo Johansen, Carl Wentorf og Vilhelm Arnesen, som dannede fortroppen i Dragørs kunstnerkoloni, kendte de tre byen fra deres tidligste barndom.

Christian Mølsted blev født i Blegerstræde i 1862 og boede der til sin død i 1930. Hans atelier i Blegerstræde er nu Mølsted Museum. Allerede inden han startede sin uddannelse på Kunstakademiet i København i 1880, kunne han male. Det havde han lært fra barnsben, ved at kigge de to lokale amatør-marinemalere, lods *Henrik Strømberg* og skibstømrer *N. P. Foss*, over skuldrene.

Allerede i en alder af 17 år fik han breve stilet til "Marinemaleren Chr. Mølsted". I eftertiden er han da også mest kendt for sine marinemalerier og for sine mange værker med motiver fra den danske søkrigshistorie. Men han malede også mange fine motiver fra hjembyen, både de snævre gader og især fra havnen. Mølsted var søn af en Dragørfisker og en skipperdatter, tilknytningen til havet var stor.

Viggo Johansens (1851-1935) mor var født og opvokset i Dragør og hans barndoms sommerferier blev tilbragt hos bedsteforældrene, mostre og onkler. Bedstefaderen var lodsbogholder og mosteren havde købmandsbutik i byen.

Som regel omtaler man Viggo Johansen som skagensmaler, men han tilbragte omkring 20 somre som landligger i Dragør, mange af dem med kone og børn.

Efterhånden som årene gik, blev der længere og længere mellem Viggo Johansens besøg i Dragør. I 1907 skrev han om byen: "...forresten er Dragør nu omtrent ødelagt, der er Jernbane og Boulevarder og Vandspring i Gadekæret og Badehotel."

Viggo Johansens motiver fra Dragør er mangfoldige. Konerne ved gadekæret, havnen, interiører fra Dragørs huse og fine portrætter af lodserne og andre Dragørborgere. Og han fanger ikke kun det hele i sommerens sollys. Han har også en forkærlighed for aftenlyset og gråvejret, som på billedet "Aften i Dragør Havn" fra 1910. Maleriet tilhører Dragør Kommune.

Maleren **Carl Wentorf** (1863-1914) er mærkelig nok sjældent omtalt i den danske kunsthistorie. Det kan skyldes, at han døde allerede som 50-årig og ikke nåede at få slået sin position fast i den danske kunstverden.

Wentorf var – ligesom Viggo Johansen og Chr. Mølsted – meget alsidig i sit valg af motiver. Han var flittigt benyttet portrætmaler, men malede også genrebilleder og

landskaber. I 1890'erne arbejdede han flere somre i Dragør, selv byen ikke viste sig fra sin pæneste side ved første besøg.

Wentorfs hustru var dog ikke begejstret for Dragørs lilleput-idyl, fremgår det af et senere brev fra Mølsted til kæresten *Thea*. Men på trods af de begrænsede ophold, blev det til en række fine værker med Dragør-motiver.

Hovedværket må være billedet af Bjergerlav, hvor byens sladderhjørne var. Konerne er samlet for at høre sidste nyt. Det er næsten som om de pittoresque huse, som andre malere gengav, bliver mere rå og slidte hos Wentorf. Malingen på husmurene skaller og solen tørrer ubarmhjertigt pudsen ind. Konerne er afbildet i deres hverdagstøj, uden de fine festdragter. Det er en meget nøgtern skildring af et af byens mødesteder.

På trods af at marinemaleren **Vilhelm Arnesen** (1865-1948) også trådte sine barnesko i huset "Den Blå Hane" i Dragør, er hans motiver fra byen sjældne. Der er motiver fra havnen, men de fleste af hans værker tager udgangspunkt i Københavns havn og andre havne i Danmark og udlandet. Arnesen bredte sig ikke rigtigt til andre genrer, som de tre øvrige fra dragørmalernes fortrop. Han holdt sig til marinemaleriet, men dyrkede det til perfektion.

Christian Mølsteds motiver er ofte hentet på søen. Han kaldte sig selv for marinemaler, og skildrede gerne dramatiske scenerier fra søslag. Men han kunne også male de mere stilfærdige motiver fra havet, som f.eks. hans "Ålefiskere i Drogden" fra 1902. Billedet tilhører Museum Amager.

De kvindelige kunstnere

Der er overraskende mange kvindelige kunstnere i Dragørs kunstner-koloni. Endnu mere overraskende er det, at en del af dem slår sig ned i byen på egen hånd eller i fællesskab med en anden kvindelig kunstner. Det skyldes måske at Dragør havde tradition for at kvinderne styrede huset og var selverhvervende, når mændene var på søen eller blev taget af søen.

Det er formentlig omkring 1900 at den svenske malerinde **Emma Grubb** (1857-1951) første gang lægger vejen forbi Dragør. I hendes skitsebog finder vi en tegning af en ældre mand. Forneden står der "Jans 1901". Navnet Jans tyder på at vi er blandt Dragørs slægter. Årstallet viser, at Emma var i Dragør, nogle år før hun endeligt slog sig ned i byen i 1907.

Emma Grubb (th.) og hendes bofælle Anna Bahr på bænken i haven ved deres bolig Tulipanhuset i Dragør. Ca. 1910. Foto i Dragør Lokalarkiv.

Mange af den tidlige generations kvindelige malere er det meget svært at finde oplysninger om. Det kan være ligeså svært at opspore deres værker. De har sjældent haft museers eller auktionshuses bevågenhed. Emma Grubbs portrætter af ærværdige borgere gemmer sig sikkert blandt de afbildedes efterkommere. Vi må nøjes med at få en idé om hendes evner som portrætmaler, ved at se på de mange fine portrættegninger i hendes skitsebøger.

Dog er vi så heldige at der i privateje i Dragør findes et par oliemalerier. Det ene er et stilleben med gåseæg, sild og andre råvarer, som fandtes i Dragør. Det andet forestiller en grøn papegøje, "Stina".

HR (formentlig Hulda Rasmussen): Dreng som spiser suppe. Side i Emma Grubbs "Kære Navne"-bog. Dragør lokalarkiv.

Emma Grubb: Stilleben. Privateje.

Blandt tegningerne i Emma Grubbs "Kære Navne"-bog, som er bevaret i Dragør Lokalarkiv, er en af en suppespisende dreng. Den er udført af malerinden **Hulda Rasmussen** (fødsels- og dødsår ukendt). Fra en liste ført af enken på en gård i Dragør ved vi, at Hulda Rasmussen logerede dér i en længere periode. Desværre har vi ikke eksakt årstal eller oplysninger om hvor mange sæsoner, hun var landligger i Dragør.

I Dragør lokalarkivs samling findes også et postkort sendt til Emma Grubb i Dragør. På forsiden har en af Danmarks første kvindelige marinemalere **Louise Bonfils** (1856-1933) lavet et akvarelmaleri af hav og skibe. Af Bonfils tekst bag på kortet fremgår det, at hun tidligere har været i Dragør og der findes både marinemalerier og byprospekter fra Dragør blandt hendes værker.

Sommeren 1907 kom malerinden **Olga Lau** (1875-1960) første gang til Dragør. Hun kom for at finde et uforstyrret sted, hvor hun kunne arbejde. Det er formentlig Olga Laus lærer Viggo Johansen, som har anbefalet byen. Fra 1911 delte hun hus med en anden kvindelig kunstner, billedhuggeren **Nanna Johansen** (1888-1964), Viggo Johansens datter.

Fra 1912-14 havde Olga Lau fast adresse i Dragør hele året rundt. Man må håbe at hendes husleje i det lille hus i Nørregade har været billig. Hendes selvangivelse fra 1912 viser en beskeden årsindtægt på kr. 400. Det var omkring en tiendedel af hvad en etableret kunstner, som f.eks. Chr. Mølsted, tjente. Der blev dog en række fine Dragør-motiver ud af hendes ophold.

Maleriet (herunder) af de to amagerkoner, én i festdragt og én i sørgedragt, er måske en hilsen til Viggo Johansen, som i 1880'erne havde udstillet et maleri med titlen "En Kaffepassiar". Det forestillede to borgerfruer siddende ved et bord, som Olga Laus amagerkoner. Måske er Laus maleri det, som i udstillingskataloget havde titlen "En Passiar"? Laus koner er ikke borgerfruer, men et par garvede, ældre koner.

Endnu et medlem af Viggo Johansens børneflok fandt vej til Dragør. Datteren **Ellen Ottesen** (1881-1940), gift med maleren *Johannes Ottesen* (1875-1936), boede her med mand og børn 1915-17. Ellen var også maler, elev af sin far og af Fynbo-maleren *Fritz Syberg*. Deres hjem var præget af Johannes Ottesens strenge katolske tro og af hans asketiske levevis. Det sidste var en reminiscens af hans deltagelse i "Hellener"-kolonien på Refnæs midt i 1890'erne.

2. generation

Kendetegn for den næste generation af malere i Dragørs kunstnerkoloni er, at de også – med en enkelt undtagelse – har tilknytning til *Foreningen for National Kunst*.

Foreningen, som blev stiftet 1901, havde som hovedformål at bekæmpe de nye strømninger i kunsten og førte en kamp for at "bekæmpe Radikalismens udskejelser og for at fremme god og sund dansk Kunst". Det var især impressionismen, man ikke kunne lide. Med andre ord ønskede man sig tilbage til de gode gamle dage. Og Dragør med de gamle huse og den lange søfartstradition blev for kunstnerne et åndehul fra før verden gik af lave.

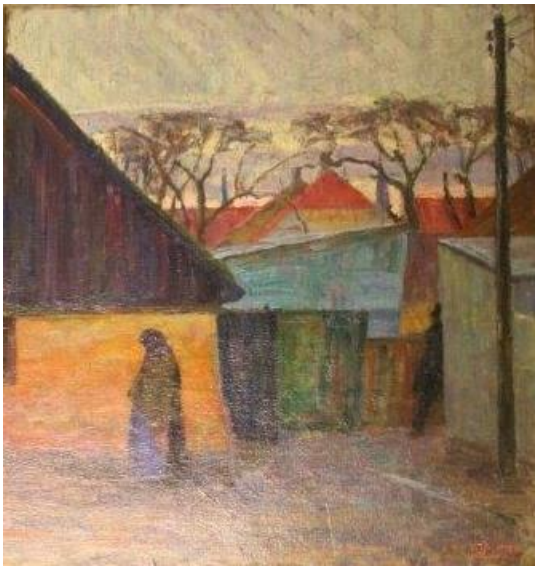

Oluf Høst: Trein Yulmanns gang. Ca. 1913, Museum Amager

Undtagelsen, den ene kunstner som ikke havde noget imod alt det nye, var **Oluf Høst** (1884-1966), som netop i 1913 blev gift med kollegaen *Hedevig Wiedemann* (1887-1973). Kort efter brylluppet lejede Hedevigs far huset i Hollandsfed 1 til det unge par. Her boede de til 1915, kun afbrudt af sommerferierne på Bornholm. Deres ældste søn blev født i Dragør. Hedevig opgav med tiden sin kunstneriske karriere, mens Oluf Høst fandt motiver både i Dragørs gader og havnen. Han brød i sine billeder med reglerne for den klassiske kunst og farvebrug.

Eiler Sørensen: Blå dør i Hollandsfed 10, ca. 1914-18, Museum Amager

Hvis Oluf Høst gik ud af sin gadedør i Hollandsfed og fortsatte i retning mod havnen, kunne han fra 1914 støde ind i sin kollega **Eiler Sørensen** (1869-1953), som i perioden 1914-18 ejede det lille hus i nr. 10.

Der findes en række meget stemningsfulde, intime skildringer af hjemmet i Dragør. Der er næsten Skagen-stemning over sollyset, som strømmer ind på det lerklinede gulv igennem den åbne dør eller over katten, som får sig en lur på trappetrinet foran den blå dør.

Omkring 1915-16 fik Dragør endnu en maler blandt sine landliggere. I 1918 siger Kraks vejviser at hans sommeradresse er *Løkken* – det lille villakvarter nord for den gamle bydel. Det var livet omkring havnen, som gav **Axel Johansen** (1872-1938) en række motiver til sine lærreder. De små både på vej ind eller ud af havnen, manden med trillebøren eller mænd, der i færd med at male både - alle de små dagligdags handlinger, man kunne opleve hvis man opholdt sig en stund på havnen. Helt op til omkring 1930 tilbragte Axel Johansen somrene i Dragør.

Axel Johansen: Dragør havn, smedjen, 1924, Museum Amager

Tæt på Axel Johansens sommerbopæl opførte maleren **Elias Petersen** (1859-1950) i 1910 sin Villa Enia. Her boede han med sin familie til 1924.

Hans motiver fra Dragør har ofte et naivistisk tilsnit. Han tilter perspektivet en smule så linjerne ikke bliver helt lige. Elias Petersen fik af de lokale tilnavnet "Træskomaleren", fordi det var i det fodtøj, man traf ham ved staffeliet rundt omkring i byen. Også på havnen kunne man også finde ham, for han var nemlig også marinemaler.

Maleri udført af Elias Petersen, der viser havestuen og døren ud mod Vartovslængen.1919. Privateje.

Maleren **Sally Nikolaj Philipsen** (1879-1936) har man især kunnet møde i Dragørs gader i perioden 1919-36, hvor han boede i Byskriverstræde 7. Hans skildringer af Dragørs snævre gader giver en fornemmelse af at gaderne næsten lukker sig omkring indbyggerne. Som Willumsens Bretagnekoner indtager Dragørkonerne i deres blå skørter gaderne.

Philipsen har været en bekendt af Emma Grubb og hendes bofælle *Anna Bahr* i Tulipanhuset, for han har malet sit motiv af Tulipangade fra haveporten ved huset. Det særegne ved Sally Philipsens gadebilleder er at han næsten dyrker skævhederne, de tætstående plankeværker i modstridende farver og med brædderne i hver sin retning eller karnapper, som virker alt for store til små bygninger.

Sally Philipsen: Magstræde, Museum Amager

En anden af 2. generationsmalerne i Dragør var, ligesom Chr. Mølsted, født og opvokset i Dragør: **Henrik P. Strømberg** (1880-1956) var først malermester og uddannede sig siden til kunstmaler. Han var meget produktiv og der findes derfor en mængde værker med motiver fra by og havn. Hans farver kan ved første øjekast synes lidt ferske, men billederne har alligevel deres egen charme, først og fremmest fordi kærligheden til motiverne skinner igennem.

Henrik Strømbergs maleri af Dragør Havn set fra spidsen af nordre mole. Ca. 1950. Tilhører Dragør Kommune.

Udover de ovennævnte lægger kunstnere som – den ligeså produktive – **Einar Gross** (1895-1960) og **Ove Svensson** (1880-1976) vejen forbi Dragør. Meget kunne tyde på at de er landliggere over flere sæsoner, præcis hvornår og hvor de opholdt sig vides ikke.

Einar Gross: Dragør havn. Tilhører Dragør lokalarkiv.

Forfattere og scenens folk

Med til Dragørs kunstnerkoloni hører også en række forfattere og skuespillere. I modsætning til malerne havde kvinderne – så vidt vides – kun én repræsentant blandt forfatterne i Dragør.

Denne kvinde var **Helga Johansen** (1852-1912). Hun var søster til maleren Viggo Johansen og kendte derfor Dragør fra barneårene. Under broderens sommerophold med kone og børn var "tante Helga" en daglig gæst til eftermiddagsteen. Helga Johansen var fastboende i Dragør i en årrække frem til sin død.

En række mandlige forfattere havde alle et godt øje til Dragørs kvinder: **Henrik Pontoppidan** (1857-1943) indlogerede sig allerede 1889 i Tulipanhuset i Dragør hos en pensioneret lods. Historien "Muld" blev skrevet dette år.

Pontoppidan fortsatte med at komme til Dragør i de følgende år. Så sent som skatteåret 1923/24 betalte han landliggerskat. Bortset fra noveller og digte beskrev han også byen og dens mennesker i breve og artikler.

Johan Skjoldborg (1861-1936) er opført på Dragør kommunes liste over tilflyttere i april 1906. Han fraflytter dog igen i oktober og er således en af landliggerne. Journalisten *Harry Kaae* skrev om hans tid i Dragør: "Skjoldborg befandt sig tilmed så godt i Dragør, at han slog sig ned på Smedebakken som helårsbeboer. Digteren viste sig på havnen i sølvknappet fløjlsjakke, nedfaldsflip og Drachmann-krøller ved ørerne. Hans store vandblå øjne gled med lige stor velbehagelighed over de tykmavede fiskerskuder som over de attraktive Dragør-piger, der, som han skrev i sit digt til byens pris, havde havets bølge i det høje bryst."

Skjoldborg havde en del malerbekendte og deltog bl.a. i stiftelsen af Museet for Fynsk Malerkunst 1910. Muligvis har han også haft bekendte blandt malerne i Dragør.

Johan Skjoldborg. Formentlig i hjemmet på Strandlinien i Dragør. Foto ca. 1916.

1909 fik Dragør besøg fra broderlandet Sverige. Forfatteren **Hjalmar Söderberg** (1869-1941) studerede ifølge eget udsagn fugle fra det nybyggede badehotels balkon. Det gik dog senere op for værten at kikkerten ikke var drejet mod fuglelivet men derimod mod kvinderne på badeanstalten.

Blandt scenens folk var de to operasangere **H. Brunsgaard**, som det ikke har været muligt at finde oplysninger om, og den verdensberømte **Lauritz Melchior** (1890-1973). Sidstnævnte indlogerede sig i Villa Rytterhøj ved Vestgrønningen med sin familie.

Ca. 1916-18 boede **Hjalmar Zangenberg** (1888-1963) i et hus tæt ved Dragør havn. Måske har hans udflytning til Dragør været betinget af at det var småt med jobtilbud. Zangenberg opgav sin indtægt i 1916 til sølle 1.516 kr. og var arbejdsløs. Det har formentlig været billigere at leve i Dragør end i København. I 1910 havde han fejret triumfer på Folketeatret i rollen som Nikolaj i Nødebo Præstegård.

Endelig holdt filmskuespilleren **William Bewer** (1867-1965) i en årrække hof på havnemolen. Han var i mange år landligger.

Viggo Johansen: Sommerdag i Dragør, 1893, Museum Amager.

Tegneren Ingeborg Hyldahl (1880-1955) er mest kendt for sine illustrationer til Tudemarie-bøgerne og andre børnebøger. Et par små akvareller fra Dragør viser at hun også er en fin maler. Hyldahl fik formentlig sin kunstneriske uddannelse på Tegneskolen for Kvinder, som mange af Emma Grubbs venner fra "Kære Navne"-bogen

Starten på et projekt

Arbejdet med at kortlægge kunstnerkolonien i Dragør 1890-1930 er igangsat af Dragør Lokalarkiv. Endnu er projektet i sin indledende fase. Da der ikke tidligere har været forsket i kunstnerkolonien, er det et stort arbejde at skaffe viden om de enkelte kunstnere.

Vi vil derfor meget gerne have flere oplysninger om de nævnte kunstnere og deres værker med Dragør-motiver. Arkivet har mail: lokalarkivet@dragoer.dk.

Vi håber på at få kendskab til endnu flere værker i privateje, både portrætter af lokale borgere og motiver fra havn og by. Har du f.eks. forfædre, som har været modeller for Chr. Mølsted? Eller breve fra nogle af kunstnerne til din familie? Eller et maleri, du ikke kender kunstneren bag?

Det er tanken at alle indsamlede oplysninger skal danne grundlag for en bog om kunstnerkolonien i Dragør. En større udstilling om kunstnerkolonien håber vi også på at få mulighed for at lave.

Arkivet håber på at finde midler til at fortsætte projektet og vi vil søge fonde og lokale sponsorer.